

Magyar mezőgazdasági ágazatok vizsgálata

Borsody Péter

Gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök alapszak, nappali tagozat

Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Belső témavezető: Prof. Dr. Káposzta József, egyetemi tanár, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Tartalmi kivonat (absztrakt)

Az elmúlt évszázadok, évezredek során a mezőgazdaság jelentős változásokon ment keresztül. Kezdetben a vadászat, zsákmányolás és gyűjtögetés biztosította a megélhetést a népesség számára, amely megalapozta a mezőgazdaság kialakulását. Láthattuk, hogy miként változtak a mezőgazdasághoz kapcsolódó termelési módszerek, miként érte el a jelenlegi formáját a mezőgazdaság és a kezdeti kőből faragott eszközöket hogyan váltotta le nagymértékben a technológia. A nagyüzemi mezőgazdasági termelésnek mára alapfeltétele lett a gépesítés alkalmazása, a versenyképesség megőrzése érdekében. Felmerült az is, hogy a gyakorlati tudás mellett, milyen nagy jelentőséggel bír az elméleti oktatás, amely már a középkorban nagy hangsúlyt kapott. Kijelenthető, hogy az ipari és mezőgazdasági forradalmak olyan új eljárásokat eredményeztek a mezőgazdaságban, amelyek pozitív hatással voltak nemcsak a mezőgazdasági termelésre, de a hozzá kapcsolódó életszínvonalra és környezeti tényezőkre is. A keresztezésekkel és nemesítésekkel számos új, máig is tenyésztett, kiemelt jelentőséggel bíró fajtát hoztak létre őseink. Erre bizonyos szempontból negatív tényezőként is tekinthetünk, hiszen ez esetben nem feltétlenül valósul meg a környezeti tényezők legideálisabb kihasználása. A növekedő népességszám, az egyre nagyobb igények milyen változásokat eredményeztek. Jelentősen megnőtt a termelés minden tekintetben, a természetes termékek mellett mára már fontosabb szerepet kap a feldolgozott termékek felhasználása. A gazdaságok száma annak ellenére, hogy kezdetben jelentősen megemelkedett, mára már inkább csökkenő tendenciát mutat. A mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban, hogyan alakult ki a kereskedelem, amely nélkül ma már el sem tudnánk képzelni a termelést.

Láthatjuk, hogy a mezőgazdasági termelés a kezdetekhez képest, ami az volt, hogy elsősorban az önellátásra és az életszínvonal növelésének érdekében termeljen, milyen fordulatként vált nemzetgazdasági tényezővé és biztosít a lakosság nagy százalékának megélhetési lehetőséget. Láthatjuk, hogy a külkereskedelem mennyire fontos annak érdekében, hogy minden ország részesüljön a szükséges termékekből, annak ellenére, hogy egy adott ország természeti tényezői nem feltétlenül teszik lehetővé annak termesztését vagy nem tudnak megfelelő mennyiségű terméket előállítani. Esetemben a csirkehúst hoztam példának, ahol látható volt, hogy a vizsgált országok alapján nem minden esetben voltak képesek akkora mennyiségben termelni, mint amekkorát a fogyasztói igény kielégítéséhez kellett volna. Egyre nagyobb teret nyer az agrárdigitalizáció kérdésköre, amely, habár hazánkban még kevésbé, de világszinten jelentős térhódítással bír. Számos új lehetőséget biztosítva ezzel a mezőgazdasági termelés költséghatékonyabbá tételére. A szakirodalmi rész alapján elmondható, hogy számos ok-okozati összefüggés van a mezőgazdasági termelés és az egyéb történelmi, környezeti és politikai tényezők között. Ezek az eltérések, úgy gondolom kellően megmutatkoztak az általam vizsgált statisztikai adatokban.

A távolabbról indított mezőgazdasági áttekintést követően a magyar mezőgazdaság alakulását vizsgáltam. Egyrészt történelmi szemszögből a rendszerváltástól kezdődően, az Európai Unióhoz való csatlakozásig, másrészt pedig, olyan megközelítésből, hogy annak hatását a statisztikai adatok segítségével szemléltetni tudjam. A vizsgálat során egyaránt kitértem az általános helyzetkép felmérésére, valamint a növénytermesztés, állattenyésztés és a kertészeti kultúrák helyzetére is. Emellett vizsgáltam a mezőgazdaságban felmerülő termelői és ráfordítási árakat. Összességében elmondható, hogy a magyar mezőgazdaság jelentős változásokon ment keresztül a rendszerváltástól napjainkig. Az Európai Unióhoz történő csatlakozással együtt megtörtént a Közös Agrárpolitika rendszeréhez való csatlakozás is, amely a folyamatosan változó környezetet és a technológiai fejlődéseket követve alakítja ki szabályozási rendszerét, valamint közvetett módon befolyásolja a hazai termelést. A termelési szerkezetek átalakultak, nagyobb szereppel bír a növénytermesztés, mint eddig. A hazai szabályozási rendszerek folyamatos megújuláson mennek keresztül, annak érdekében, hogy a vidéki egyenlőtlenségek mérséklésre kerüljenek, hogy a termelés a környezeti szempontok szerint fenntartható legyen.

A támogatások jelentős új lehetőségeket hoztak a mezőgazdaság számára. A magyar mezőgazdaság környezeti adottságai megfelelőek a minőségi termeléshez. A gazdasági szerkezetek átalakultak, 2010 óta jelentősen csökkent a növénytermesztő és állattenyésztő gazdaságok száma is, e kettő között is az állattenyésztés esetében figyelhető meg nagyobb mértékű csökkenés. A növénytermesztő gazdaságok elsősorban a szántóföldi növénytermesztésre, kisebb mértékben pedig az ipari feldolgozást igénylő növények termesztésére fókuszálnak. A szántóföldi növénytermesztés elsősorban a gabonanövényekre specializálódik, a két legjelentősebb növényünk a kukorica és a búza. Az egyre csökkenő számú állattenyésztő gazdaságok esetében a termelés legnagyobb mértékben a szarvasmarha tenyésztésével történik, ezzel szemben jelentősen lecsökkent a sertés- és a baromfiállomány, amely betudható a jelentős betegségeknek, mint például a madárinfluenza és a sertéspestis. Ahogy az előző két ágazatban, úgy a kertészeti kultúrák esetében is csökkenés volt megfigyelhető. Az erre specializálódott gazdaságok, a betakarított termőterületek hektárértéke és termésátlaga és az értékesített mennyiség egyaránt csökkent. A termelői ár és az előállítási ár jelentősen megnőtt a mezőgazdaságban, ami elsősorban az importárak miatt alakulhatott így. Ennek következményeképpen az agráröllő nyílik, ami a mezőgazdasági termelés romló helyzetét mutatja. A mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepe fontos, de nem számít húzóágazatnak. Nagy jelentősége van azonban az agrárgazdaságnak és az agrobusinessnek, amely ágazatok nem csak magával a közvetlen termeléssel foglalkoznak, sokkal inkább közvetett módon vesznek részt a mezőgazdasági szektorban intézkedéseik által.

Ezt követően a saját kutatásaim során a mezőgazdaság regionális különbségeit vizsgáltam. Ezeket a vizsgálatokat elsőként a NUTS rendszer adta, nagyrégió és regionális szintű behatárolás alapján végeztem el. A regionális elemzések megválaszolták azon kérdéseket, valamint megerősítették azon állításokat, amelyeket a bevezető fejezetemben említettem. Megfigyelhettem például, hogy egyértelműen az Alföld és Magyarország északi területei bírnak a legnagyobb jelentőséggel hazánk mezőgazdasági termelésében, ezt követi csak a Dunántúl szerepvállalása. A Közép-Magyarországi nagyrégió jelentős elmaradottságot mutat, azonban ez abból adódik, hogy ezeken a területeken, sokkal nagyobb jelentőségű az ipar szerepe, mint bárhol máshol az országban. A regionális különbségek ellenére is minden esetben a szántóföldi növénytermesztés a legjelentősebb, a gyümölcs- és zöldségtermesztés, inkább az Alföldre jellemző. A földárak és bérleti díjak mindenhol egyaránt megemelkedtek, azonban Közép-Magyarországon az árak jóval alacsonyabbak, mint az ország más nagy régióiban.

Javaslatot tettem, olyan eljárásokra, amelyek a régiók közti különbségek mérséklésére biztosítanak lehetőséget. Ezeket a javaslatokat két fő szempont alapján végeztem el. Elsőként felvázoltam egy olyan helyzetet, ahol a meglévő egyensúlytalanságok mérséklésére törekszünk, másodikként pedig, inkább egy mezőgazdasági egyensúlytalanságot erősítettem fel, mint lehetséges megoldás. Bízom abban, hogy ezek a javaslatok kellően elgondolkodtatják az olvasót, hogy vajon szükség van-e arra, hogy az a bizonyos mérleg mindig egyensúlyban legyen, vagy esetleg az a jó, ami most van. Nem minden esetben kell a környezet sajátosságait mesterséges úton módosítani.